

Людмила ПАВЛЕНКО,
вчителька колегіуму № 16
м. Дніпродзержинська Дніпропетровської обл.

Уроки поетики за програмою варіативного курсу "Поетика" (авт. *Т.В.Петровська*)

Варіативний курс "Поетика" – безцінний подарунок поетеси Тетяни Василівни Петровської дітям України.

Поетичне слово сприяє розвитку зв'язного мовлення дитини, формує його виразність, емоційне забарвлення, активізує словник і, нарешті, дає змогу кожному самореалізуватися, розкрити свої особливі здібності та вміння формувати у собі особистість, людину, громадянина...

Ритмічне мовлення позитивно впливає на фізичне, психічне і соціальне здоров'я від самого народження дитини. В арсеналі народної педагогіки колискові, забавлянки, чистомовки, скоромовки, загадки... Програма Тетяни Петровської передбачає первинне ознайомлення з безцінним джерелом

народної творчості – прислів'ями, приказками, примовками, лічилками, казками...

Значення усної народної творчості в житті нашого народу, а особливо дітей, важко переоцінити.

Починали ми зі звуконаслідування, чистомовок, римівок, добавлянок-буріме.

У процесі роботи виникла гостра необхідність в унаочненні. Маленькі діти потребують діяльнісного підходу під час вивчення матеріалу. Так було розроблено комплект зошитів-посібників з варіативного курсу "Поетика": чотири зошити-посібники для роботи учнів і посібник для учителя "Поетика", що містить комплекти уроків, відповідно до матеріалів зошита. Комплект вийшов друком у видавництві "Основа" (Харків) 2012 року.

Його рекомендовано для вчителів початкової школи, керівників гуртків мовознавчого та літературознавчого напрямку.

Цього року ми завершуємо роботу поетичної студії "Вибрики маленького Пегасика". Результатом роботи з варіативного курсу "Поетика" стало:

- активне збагачення словника;
- значні успіхи у розвитку мовлення;
- збільшення середньої техніки читання у межах 100–150 слів за хвилину;
- забарвлення мови (як усної, так і писемної) епітетами, порівняннями, уособленнями, синонімами-антонімами, фразеологізмами;
- зростання загальної грамотності, культури письма і мовлення;
- розуміння змісту літературних творів і вміння давати повний і всебічний їх аналіз;
- гармонізація і соціалізація стосунків між дітьми, дітьми і дорослими, навколишнім середовищем.

Виростали мої діти, підіймаючись шаблінками шкільних сходів, і разом з ними і їхні літературні здібності, а в декого почав відкриватися поетичний дар – особливе відчуття слова!

У 1 класі наші віршички були маленькі та кумедні, як і самі шестирічні учні.

Я матусеньці допомагаю,
Ляльку спати укладаю:
А-а-а, баю-бай,
Спи, Марійко, засинай...

Марія Радченко

Я – найкраща у світі донечка.
Втіха татова, мамине сонечко.
Україночка – чорноброва, красива,
Кароока, русява і дуже щаслива.

Дарина Гончаренко

Ми пишемо вірші залюбки на всі випадки життя. Є в нашому поетичному альманасі рубрика "Святкові вибрики Пегасика", "Віршик про всяк випадок" тощо...

Але особливу радість, гордість і насолоду дає моїм любим вихованцям участь у святах і конкурсах. Коли дитина отримує в нагороду за віршування диплом, грамоту, свідоцтво чи просто бурхливі оплески слухачів, ціла веселкова гама почуттів народжується у її душі. Це ще один крок до самовираження, самовдосконалення, формування талановитості, обдарованості.

На сторінках "Початкової школи" ми знайшли собі друзів – маленьких "пегасиків" з села Мамаївці Чернівецької області.

Про їхню роботу розповіла вчителька 4-Б класу Гордійко Мирослава Миколаївна.

Є думка, що варіативний курс поетики – один з найкращих! Наші діти перемагають у різних

конкурсах, їхні вірші друкують на сторінках газет і журналів...

Вершиною ж роботи юних поетів, як і у дорослих, є вихід у світ поетичних збірок. Сьогодні готується до друку збірка дитячої поезії "Вибрики маленького Пегасика". До неї увійшло близько 100 віршованих мініатюр.

Це – наш поетичний Олімп. На випускному вечорі кожний читав свої вірші... Рік обдарованої дитини. Він добіжить кінця, але життя і надалі даруватиме нам, учителям, можливість жити у незбагненній країні Дитинства, де кожен талановитий і неповторний...

Відкрийте своїм дітям чарівний світ поетичного слова, і у їхніх серцях разом з любов'ю до українського Слова прокинеться любов до мами, школи, довілля... Кожної билиночки, росиночки-перлиночки... До всього, що ми, дорослі, вкладаємо у незбагненне розумом, отримане у спадок із молоком матері, величне і безцінне поняття – моя Батьківщина!

Ось як написала у своєму вірші Сашуня Навальна, учениця 4-А класу:

Ми всі Шевченкового роду!
З Дніпра, калини і верби...
Ми українського народу,
Що подолав віки журби.
Ми хліб у полі доглядаємо,
Бо з нив із житніх живемо,
Ми сієм жито, врожаї збираємо,
Турботливо плекаючи зерно.

І як зернята в колосочку житньому,
Один до одного ми тулимося завжди.
Судилося нам в Україні жити,
Оці лани, ліси і ріки берегти.

Ми вічні, як Дніпра бурхливі води,
Дуби тисячолітні!!!
В грізний час
Ніхто не зборе нашого народу,
Якому волю заповів Тарас!

Пропонуємо вам, шановні колеги, декілька розробок уроків поетики. Щиро сподіваємося, що вам це сподобається, і коло маленьких друзів Пегасика стане ширшим.

Т е м а. Веселі вірші.

М е т а. Ознайомити дітей з гумористичними віршами (смішинками, гуморесками); вчити відшукувати їх поміж інших віршів; виховувати позитивні риси характеру, життєрадісність, оптимізм; формувати почуття гумору.

П л а н у р о к у

1. Віршоване звертання.
2. Введення в тему: читання й аналіз смішинок.
3. Словникова робота: смішинки, веселинки, гуморески.

4. Мовні ігри.
5. Порівняльна характеристика віршів, їх аналіз.
6. Інсценування віршів.
7. Підсумок уроку.
8. Робота в зошиті (протягом уроку).

Матеріал до уроку: тексти гумористичних віршів, матеріал для ігор.

Хід уроку

Учитель.

Я люблю, коли весело.
І бринить всюди сміх.
Розділю свою радість
Щедро з вами на всіх.
Слухай вірші веселі,
Усміхайся мені...
Поспівай разом з нами
Жартівливі пісні.

Пегасик.

Я теж люблю сміятись дзвінко.
Я хочу слухати смішинки.

Учитель.

Конику, допоможіть
І смішинки розкажіть.

Діти розповідають смішинки, які вивчили до уроку. Наприклад:

Галоші

– Нащо галоші ти взуваєш?
– Я в них на вулицю піду.
– Але ж грязюки там немає.
– Нічого, я її знайду.

Грицько Бойко

Аналіз: тема (*про що*), головна думка (*що хоче сказати автор*), авторські прийоми, що розсмішило (*у чому гумор*).

Учитель. А що таке смішинка?

Смішинка – гумористична віршована мініатюра (*віршик*) про смішні випадки з життя.

Гумореска – невеликий художній твір про смішну пригоду або рису в характері людини.

Пегасик. А я згадав, що у 1 класі ми вчили вірші Грицька Бойка. Я і насміявся!

Учні пригадують вірші Грицька Бойка.

Учитель. А хочете спробувати самі скласти веселі вірші?

Діти. Так, хочемо!

Учитель. Тоді пограємо у гру "Я почну, а ти продовжуй".

Раз цибуля вийшла з хати.
Хто їй стрівся, мусив чхати.

О. Коваленко

(Ти, цибуле, йди у хату –
Нам уже набридло чхати).

Їв лелека кашу з глека.

В. Кравчук

(Глек розбився – він голодний залишився).

Таня й Маня на уроці
Торохтять, як дві сороки.
(Як до дошки викликають,
Враз обидві замовають).

> **Мовна гра "З'єднай, прочитай".**

Жила собі ...	лапки.
Мала вправні ...	Сашка
Друга ... мала	жабка.
Диктанти за нього...	писала.
Бо у Сашка ...	незгарбки.
Як в жабки – ...	лапки

Учитель. Прочитайте і відгадайте: де тут смішинки, а де – гумореска.

Сміхота

Кіт пита у кота:
– Що таке сміхота? –
Кіт коту повід:
– Штука ця непроста.

Це коли у кота
Мишки вкрадуть хвоста!

Анатолій Камінчук

Бабуся-ягуся

Сьогодні ця паличка була чарівна.
Це жаба не проста, а жаба-царівна.
Он котик-воркотик, он Баба-Яга
між добрих людей на мітлі сновига.
Одне ж бо дівчатко, як біле гуся,
сказало їй раптом: – Бабуся-Ягуся.
А баба як тупне на нього ногою!..
Ото щоб Ягу називали Ягою.

Ліна Костенко

Діти роблять висновки, що віршик А.Камінчука – це смішинка. Він – маленький (*мініатюра*), на 6 рядків. А мініатюра – це смішинка. Рядки коротенькі – по 3 слова.

А от вірш Ліни Костенко – це гумореска. Вірш більший, це вже невеликий художній твір.

Учитель. Молодці, добре впоралися з роботою. А хто пояснить, що означає слово *повід*? (*сновига, мітла*)?

Які порівняння вжила Ліна Костенко у вірші? (*Жаба-царівна, дівчатко – біле гуся*).

Послухайте, як називає Ліна Костенко своїх героїв вірша: *жаба-царівна, котик-воркотик, Бабуся-Ягуся*.

А скільки ніжних, пестливих слів у вірші? Знайдіть їх. (*Котик, воркотик, дівчатко, гуся, бабуся, Ягуся*).
– Спробуємо показати вірш. (Учні його інсценують).

Учитель. Тільки-но ви спробували передати жестами, рухами, мімікою зміст віршів. Ми переконалися, що словами зміст передано точніше.

Намагайтеся добирати влучні, дотепні, гарні слова, щоб передати свої думки.

Спробуйте знайти синоніми до слова *сновига*.

Словничок.

Сновига – ходить, бродить, метушиться, лічить, лазить, тиняється. А тепер спробуємо підставити їх по черзі замість слова *сновига*. Але найкраще звучить саме це слово.

Вміння правильно дібрати потрібне слово називається **мовним чуттям**.

Потрібно мати багатий словниковий запас, щоб навчитися так добирати слова. Треба вчитися слово відчувати. А для цього слід все добре про нього знати.

Пегасик. Я добре вчитиму слова, щоб все розуміти, гарно висловлюватися, грамотно писати.

Учитель. І ви, дітки, беріть приклад з Пегасика. Зараз ми перевіримо, чи добре ви працювали на уроці?

- Що таке смішинка?
- Чим вона відрізняється від гуморески?
- Які веселі (*гумористичні*) вірші ви запам'ятали? Яких авторів?

Тема. "Кольорові" вірші.

Мета. Продовжити ознайомлення учнів із віршами; вчити виділяти тему, ідею; розвивати творчу фантазію; формувати активний словник; сприяти розвитку інтересу до поезії, віршування; створити у дітей гарний настрій засобами кольоротерапії.

П л а н у р о к у

1. Ігровий момент.
2. Введення в кольористику.
3. Читання й аналіз кольорових віршів.
4. Мовні ігри "Якого кольору..?".
5. Колективне мислення "Якого кольору настрої?".
6. Складання "кольорових" віршів, аналіз віршів і малюнків.
7. Висновок. Підсумок уроку.
8. Робота в зошиті (протягом уроку).

Матеріал до уроку: малюнок веселки, ілюстрації "Пори року", предметні малюнки для гри, музичний супровід під час читання віршів, малювання (за бажанням).

Хід уроку

Учитель.

Сонце-художник у небі жило,
Сонце-художник палітру взяло.
Палітра упала на землю згори,
І пролилися усі кольори.
І звучать дзвінко з лісу,
Із поля, з діброви
Вірші різнобарвні,
Вірші кольорові.

Пегасик.

А чи Ваші діти знають,
Які кольори на світі бувають?

Учитель.

Так, Пегасику!
Бо веселкою ходили,
Кольори всі завчили.

Діти називають кольори веселки, додають похідні від них.

Принцеса Рима.

А чи Ваші діти знають,
Що вірші теж кольорові бувають.
І у кольорів веселки
Настрої переймають?

Учитель.

Знають, Римо, знають,
Мистецтво ж бо вивчають.
Є кольори теплі й холодні,
Яскраві і бліді,
Сонячні, світлі,
Як трави, як діти.
Чисті і змішані
Декілька зразу..
Все це відомо третьому класу,
І вірші "кольорові"
Добре дітям знайомі.

Пегасик.

Вірші, друже, прочитай,
Колір віршика вгадай.

Діти читають вірші та називають їх кольори.

Сині очі проліска	Фіолетова фіалка
Навесні	Фіолетово цвіла,
Зорять синє небо	Фіолетові пелюстки
Й сині бачуть сни.	До сонечка простягла...
(<i>Синій вірш</i>).	(<i>Фіолетовий вірш</i>).
Срібляста рибка	Курчатко жовтеньке,
У воді гуляла.	Як жовте сонечко,
Хвостиком сріблястим	Як жовта квіточка
Срібло розплескала.	На підвіконечку.
(<i>Срібний вірш</i>).	(<i>Жовтий вірш</i>).
Апельсин оранжевий:	Жабка зелена
Шкірочка оранжева,	В зелені ховалася.
Оранжеві щічки,	Зеленій травиці
Оранжеві бочки.	Зелено вклонялася.
(<i>Оранжевий вірш</i>).	(<i>Зелений вірш</i>).
Червоний мак,	Голубеньке платтячко
	на Орисі,
Червоний рак,	Голубий барвінок у лісі,
Червоний олівець...	Голубі озера і море,
Тут і віршику – кінець.	Голубі волошки у полі.
(<i>Червоний вірш</i>).	(<i>Голубий вірш</i>).

Принцеса Рима.

Прошу трішки ще пограти,
Кольори пір року назвати.

Осінь – золота, жовта, пурпурова.

Зима – біла, срібляста.

Весна – зелена, смарагдова.

Літо – червоне, оксамитове.

Учитель. Кожен з нас знає,
Що якого кольору буває.
Хто забув – пограємо,
Кольори згадаємо.

Гава — ... (чорна), сніг — ... (білий), пролісок — ... (голубий), листя — ..., морква — ..., лілія — ..., ялинка — ...

Принцеса Рима. А якого кольору буває настрої?

Чи хто з вас, малята, знає,
Якого кольору настрої буває?

Діти висувують свої припущення, обговорюють їх, роблять висновки.

Учитель. Яскраві, теплі кольори передають радість, щастя, веселий настрої. Які це кольори?

Діти. Жовтий, оранжевий, червоний, золотистий, рожевий.

Учитель. А світлі, прозорі кольори передають ніжність, задумливість, мрійливість. Які це кольори?

Діти. Голубий, блакитний, рожевий, лимонний, бірюзовий, смарагдовий, гранатовий.

Учитель. Чорний колір — це колір неприємності, горя, журби, але не тільки. Це колір строгості, педантичності. За кольором, що вибрала людина, можна дізнатися про її характер, настрої, смаки. У віршів також є свій характер і настрої.

Спробуємо, діти,
Свій кольоровий віршик створити.
Спочатку намалювати,
Про настрої нам розказати.
А потім слова потрібні знайти
І віршик про настрої свій розповісти.

Діти створюють малюнки, бажано предметні або прості за сюжетом, але обов'язково "кольорові".

Зі звороту аркуша самостійно намагаються описати свій настрої через двовірш, чотириряддя тощо.

Учитель може допомогти лише заримувати дитячі думки, стежити, щоб у віршах згадувався колір.

Зразок для наслідування.

1. Це сонце яскраве у небі сіяє.
Сонце жовтеньке усіх зігріває.
Листя у лісі позолотило.
Так стало любо! Так стало мило!

Аналіз.

Тепла золота осінь. Золоте листя шарудить під ногами, кружляє у золотих сонячних променях. На душі спокійно і радісно.

2. Сіра хмара в сірім небі.
Сірий дощик моросить.
Мокрий лист на мокрім клені
Сам-самісінький висить.

Аналіз.

Порожньо і тихо в парку. Сонце затуляють хмари. Іде нудний дрібний дощик. Останнє листя падає з мокрих кленів. Сумно і самотньо мені. Хочеться тепла і сонечка. Золотої осені!

3. Небо синє! Хмарки — білі!
Повернулись! Долетіли!

Аналіз.

Ясно і радісно на душі: повернулись птахи з вирію!
Учитель. Погляньмо, що намалювали Пегасик з принцесою Римою?

Смайлика! Жовтий смайлик з червоним сердечком. Що ж це означає?

Діти висловлюють свої здогадки.

Пегасик. Це означає: "Ми дуже любимо вас і радіємо зустрічі з вами".

Жовтий — колір радості, а **червоний** — любові.

Принцеса Рима.

Так, урок добіг кінця,
І час уже прощатися.
Як не хочеться нам, друзі,
З вами розлучатися.
Не сумуйте, не скучайте,
За тиждень знову нас зустрічайте. ☺

Шановні друзі!

Триває передплата періодичних видань на 2014 рік.

Не забудьте завітати до поштових філій і **передплатити** необхідну Вам пресу, а насамперед — журнал **"Початкова школа"**.

У роздрібний продаж журнал не надходить!

Передплатний індекс: 74404 — щомісячна передплата.